

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

*Лободзинська Н.С., здобувач,
Національний університет харчових технологій, м. Київ, Україна*

Однією з важливих складових інноваційно-інвестиційної діяльності є фінансове забезпечення, тобто діяльність щодо залучення, розподілу та використання фінансових ресурсів у інноваційно-інвестиційній діяльності. Саме фінансування визначає її стан в країні та є однаково визначальним на всіх етапах і стадіях інноваційно-інвестиційного процесу.

Основним завданням фінансового забезпечення є прийняття рішень щодо визначення джерел фінансових ресурсів, їх структури, формування необхідних обсягів та їх оптимізації. Не лише обсяги, а й структура джерел є ключовим фактором ефективності фінансового забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності, адже саме структуру джерел визначають показником якості фінансових ресурсів, а їх оптимізацію – обов'язковою умовою розвитку. Процес формування структури джерел фінансування вирізняється складністю, залежить від ряду суб'єктивних та об'єктивних факторів і може змінюватися відповідно етапу і стадії інноваційно-інвестиційного процесу.

Необхідно зауважити, що розмір, склад та структура фінансування підприємства обумовлені обсягом виробництва та його результативністю. Підвищення частки власних коштів позитивно впливає на фінансову діяльність підприємств, а висока частка залучених коштів потребує додаткових витрат на сплату відсотків за банківськими кредитами, на дивіденди за акціями, доходи за облігаціями, зменшує ліквідність балансу підприємства, що значно ускладнює його фінансову діяльність. Тому в кожному конкретному випадку необхідно детально продумувати оптимальну структуру фінансування підприємства.

Ефективне й належне фінансове забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності сприяє вирішенню низки проблем різного (економічного, екологічного, соціального та ін.) характеру, що перешкоджають розвитку сучасного суспільства, та служить фактором соціально-економічного зростання як окремих підприємств, так і держави в цілому.

Основу фінансового забезпечення науково-технічної та інноваційної діяльності становлять джерела фінансових ресурсів. У світовій практиці, в загальному вигляді, до них відносять: державне фінансування; власні кошти суб'єктів господарювання; кредитні ресурси; кошти інвесторів; венчурний капітал.

Професор П.П. Микитюк визначив джерела фінансування науково-технічної та інноваційної діяльності, до яких належать :

- бюджетні асигнування, які виділяються на загальнодержавному й місцевому рівнях;

- кошти спеціальних позабюджетних фондів фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, які утворюються підприємствами, регіональними органами управління, іншими організаційними структурами;

- власні ресурси підприємств (промислові інвестиції із прибутку й у складі витрат виробництва);

- фінансові ресурси різних типів комерційних структур (інвестиційних компаній, комерційних банків, страхових об'єднань, холдингових фінансово-промислових груп тощо);

- кредитні ресурси спеціально уповноважених державою інвестиційних установ (банків);

- іноземні інвестиції промислових та комерційних фірм і компаній;

- ресурси національних і зарубіжних наукових фондів, інноваційних, венчурних фондів;

- приватні накопичення фізичних осіб [2].

Поряд з традиційними існують також альтернативні джерела фінансування, які використовуються у світовій практиці під загальною назвою мезонінний капітал (мезонінне фінансування), під яким розуміють форму фінансового забезпечення, що передбачає поєднання боргового фінансування та фінансування на умовах участі у власному капіталі підприємства з метою реалізації інноваційних проектів суб'єкта господарювання. До нього відносять: субординований кредит (subordinated loan), кредити з правом участі у прибутку компанії (profit participating loan) та пасивну (негласну) участь (silent participation). Однак в Україні, на відміну від країн Європи та США, термін «мезонінне фінансування» не є поширеним через: відсутність операцій з надання таких видів фінансування; відсутність його теоретичного обґрунтування та законодавчого регулювання [4].

У табл. 1 згруповано джерела фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності за типом і групою фінансових ресурсів.

Фінансові ресурси можуть бути власними, запозиченими чи залученими, та поділяються на 2 групи: державні ресурси і ресурси організації. Вибір джерел та порядок їх залучення для інноваційно-інвестиційної діяльності залежить, насамперед, від організаційно-фінансового механізму їх використання, що діє у державі.

Згідно українського законодавства (ст. 18 Закону України «Про інноваційну діяльність») джерелами фінансування інноваційної діяльності можуть бути: кошти Державного бюджету України; кошти місцевих бюджетів і кошти бюджету Автономної Республіки Крим; власні кошти спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ; власні чи запозичені кошти суб'єктів інноваційної діяльності; кошти (інвестиції) будь-яких фізичних і юридичних осіб; інші джерела, не заборонені законодавством України [1].

Відповідно до даних Державної служби статистики України [3] автором розраховано структуру джерел фінансування інноваційної діяльності в Україні у 2004-2013 роках (табл. 2).

Таблиця 1

Джерела фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності

Група Тип	Державні ресурси	Ресурси організації
Власні	Державний бюджет, бюджети регіонів; місцеві бюджети; позабюджетні фонди: Пенсійний фонд, Фонд соцстрахування; Державний фонд зайнятості; інші фонди	Прибуток організації; кошти амортизаційних та спеціальних резервних фондів, створених на підприємстві; власні інвестиційні ресурси організації
Запозичені	Державні запозичення: державні позики, зовнішні запозичення, міжнародні кредити та ін.	Банківські, комерційні, бюджетні та цільові кредити. Інвестиційні ресурси іноземних інвесторів, враховуючи комерційні банки, міжнародні фінансові інститути, інституціональні інвестори, організації
Залучені	Державна кредитна система; Державна страхова система	Внески, пожертвування, продаж акцій, додаткова емісія акцій. Інвестиційні ресурси інвестиційних компаній-резидентів, у т.ч. пайових інвестиційних фондів. Інвестиційні ресурси страхових компаній-резидентів. Інвестиційні ресурси недержавних пенсійних фондів-резидентів

Таблиця 2

Структура джерел фінансування інноваційної діяльності в Україні
у 2004-2013 роках

Рік	Загальна сума витрат		У тому числі за рахунок коштів							
			власних		державного бюджету		іноземних інвесторів		інші джерела	
	млн.грн	%	млн.грн	%	млн.грн	%	млн.грн	%	млн.грн	%
2004	4534,6	100	3501,5	77,2	63,4	1,4	112,4	2,5	857,3	18,9
2005	5751,6	100	5045,4	87,7	28,1	0,5	157,9	2,7	520,2	9,1
2006	6160,0	100	5211,4	84,6	114,4	1,9	176,2	2,9	658,0	10,6
2007	10850,9	100	7999,6	73,7	144,8	1,3	321,8	3	2384,7	22
2008	11994,2	100	7264,0	60,5	336,9	2,8	115,4	1	4277,9	35,7
2009	7949,9	100	5169,4	65	127,0	1,6	1512,9	19	1140,6	14,4
2010	8045,5	100	4775,2	59,4	87,0	1	2411,4	30	771,9	9,6
2011	14333,9	100	7585,6	53	149,2	1	56,9	0,4	6542,2	45,6
2012	11480,6	100	7335,9	63,9	224,3	1,9	994,8	8,7	2925,6	25,5
2013	9562,6	100	6973,4	72,9	24,7	0,3	1253,2	13,1	1311,3	13,7

Аналізуючи структуру джерел фінансування інноваційної діяльності в Україні за 10 років, слід відмітити, що частка власних ресурсів промислових підприємств превалює впродовж усього періоду. Найбільша частка фінансування за рахунок

власних ресурсів була в 2005-2006 роках і становила відповідно 87,7% та 84,6% загального обсягу витрат. В середньому за 2004-2013 роки ця частка становить 69,8%. Найменше фінансування інноваційної діяльності здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету. Найбільша частка була в 2008 році – 2,8%, а найменша в 2013 році в розмірі 0,3% загального обсягу витрат, що стало абсолютним мінімумом за аналізований період. Надходження від іноземних інвесторів мають досить мінливий характер, адже абсолютний максимум 30% загального обсягу витрат був в 2010 році, а вже наступного 2011 року ця частка становила абсолютний мінімум аналізованого періоду – 0,4%, в 2013 році ця частка зросла до 13,1%. Значними за обсягами фінансування є інші джерела. Зокрема, найменша їх частка становила 9,1% загального обсягу витрат у 2005 році, найбільша – 45,6% у 2011 році, у 2013 році ця частка склала 13,7%.

Найважливішим завданням сучасної інноваційної політики в Україні є активізація інноваційно-інвестиційної діяльності та створення цілісної системи її фінансового забезпечення, яка має ґрунтуватися на широкомасштабному залученні та максимально ефективному використанні фінансових ресурсів із різноманітними джерелами походження.

Список літератури:

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 18.09.1991 № 1560-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
2. Микитюк П.П. Інноваційна діяльність: навчальний посібник / П.П. Микитюк, Б.Г. Сенів. – К. : ЦУЛ, 2009. – 392 с.
3. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>.
4. Люта О.В. Мезонінний капітал як джерело фінансування інноваційного розвитку підприємства / О.В. Люта, Н.Г. Пігуль, Н.А. Дехтяр // Інноваційний розвиток економіки: процеси та явища : монографія / за ред. В. Я. Швеця, М.С. Пашкевич; М-во освіти і науки України, Національний гірничий університет. – Д. : НГУ, 2013. – 612 с. (С. 353-361).

ІННОВАЦІЇ У ФІНАНСОВОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РЕАЛІЗАЦІЇ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Міщук Г.Ю., к.е.н., доц., докторант кафедри управління персоналом та економіки праці,

*ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана»,
м. Київ, Україна*

Використання трудового потенціалу в Україні в нових економічних умовах, в яких можливості бюджетного фінансування загальнодержавних програм є не просто обмеженими, а справді кризовими, висуває з небаченою раніше актуальністю потребу докорінної зміни підходів у цій сфері. В Україні варто активніше використовувати такі поки що інноваційні форми фінансового забезпечення реалізації трудового